

Бути там, де ти є. Із тими, хто поруч. І робити, що можеш

ІРИНА МАКСИМЕНКО

26 ТРАВНЯ 2022

Останніми місяцями життя скидається на перше паломництво, яке я колись пережила в підлітковому віці. Ти майже не знаєш, хто поруч. Не зовсім розумієш, куди ви йдете, окрім остаточної мети (бо не розумієшся у топографії від слова «зовсім»). Усе ніби знайоме, але водночас абсолютно нове, і навіть ті люди, яких добре знаєш, поводяться зовсім по-іншакшому. Та й із тобою теж усе якось дивно: не розумієш себе, на кожну відповідь — іще сотня запитань, здивування чергується зі спротивом, вдячність — зі злістю, і так щодня, ще й не раз. Лише ввечері терпкий аромат степових трав і ліричний спів під гітару трохи примирюють із реальністю. Усі раптом стають немов ріднішими, і розумієш, що саме зараз ти вчишся найважливіших речей у житті, яких напевно не викладали у школі.

Джордж Гічкок, «Утеча в Єгипет», 1892 р.

Задач, які задає війна, немає в кого списати. Хіба в Теодора Рузвельта вдалося підглядіти підказку, актуальну для мене зараз як ніколи: «Роби, що можеш, із тим, що маєш, там, де ти є». Тут і тепер. І з тими, хто поруч. Тільки так вдається досягнути найважливіше. Що все життя — справді паломництво, а необхідне на шляху вміщається у наплічник. Ми не обов'язково можемо обрати попутників, але завжди — мати із собою той дім, якого ніхто не здатен відібрати. Власні цінності, найглибші думки й почуття, любов до рідних — внутрішнє світло, яке можна зберегти навіть у найтемніший час, коли тривоги й нерозуміння, хто поруч, підштовхують сумніватися навіть у тому, куди (і чи варто) прямувати далі.

Уроки равлика і черепашки

— Мамо, а ми як равлики чи як черепашки?

— ?..

— Дивися, їдемо повільно, а сумки тягнемо за собою, ніби свої будиночки.

— Так, тільки от вони хоч знають, куди повзуть...

Жінка в автобусі втомлено зітхнула, а хлопчик років десяти замислився.

— Ну мам... Головне, що ми повземо. От якби вже і повзти не могли — оце реально була би проблема, правда?..

Жінка вперше весело усміхнулася.

Цей діалог в автобусі, що їхав у бік кордону, був якимось трагікомічним, але всі, хто його чув, ховали усмішки. А мені згадалася євангельська порада бути, як діти. Шукати радість у всьому, де є надія її знайти. Це легше робити, якщо брати з собою передусім найважливіше — власну гідність, яка гріє навіть тих, кому «нема де прихилити голови».

До речі, я вкрай рідко вживаю слово «біженці» — тільки в юридичному сенсі та щодо тих, хто не планує повертатися назад. А до внутрішніх переселенців часто звертаюся «наші гості, а зараз мешканці такого-то міста». Це може здаватися впертістю, затятістю чи надмірною принциповістю — нехай. Мені-бо йдеться про вибір, який визначає: біженці чи паломники, вільні громадяни світу. Слово «гості» взагалі вказує на покликання людини: від «дитина — гість у твоєму домі: нагодуй, вивчи і відпусти» й аж до християнського вчення, що нагадує, що всі ми на землі — гості, а справжню батьківщину маємо в Небі. Водночас такий підхід трохи спрощує сприйняття і дозволяє легше уникнути того, що часом зовуть синдромом відкладеного життя.

Жити зараз — бо це питання невідкладне

«Колись настане день, закінчиться війна». Для когось настане, а для когось і ні. Не знаємо, що й коли нас чекає. Напередодні 24 лютого я надибала фразу на кшталт «кожен день — це бій, але навіть під час бою потрібно не забувати жити». Усвідомлення тимчасовості зовнішніх обставин (але не внутрішніх цінностей) допомагає легше сприймати зміни й не відкладати життя «до кращих часів». Життя триває тут і тепер, стосується саме сьогодні.

Цей текст пишеться в дорозі, коли за вікнами — уламки розбитих будівель Київщини на Житомирській трасі. А між ними працюовито бігають хлопці-будівельники та бадьоро їздять техніка, щоб якнайшвидше відновити пошкодження. Уявіть собі, якби будівельники та місцеві громади сказали: «Та що вже... Почекаймо з ремонтом до кінця війни. Бо нам боляче дивитися на ці уламки, навіть торкатися їх, ось так». На щастя, прагматизм потреб воєнного часу не дає зупинятися навіть за бажання. А щодо зусиль — то на те, щоби пережити, їх потрібно приблизно стільки, скільки й на працю задля відбудови. Різниця лише в коефіцієнті корисної

дії.

Проста — нехай і найпростіша, на кшталт миття рук — і зрозуміла діяльність без стогону за минулим та болю через нез'ясоване майбутнє здатна підтримати й допомогти вижити навіть у концтаборі. Про це писав Віктор Франкл, психолог і психотерапевт, який вижив в Аушвіці. Про це знятий фільм «Життя прекрасне», герої якого — ув'язнені в концтаборі батько і син: тато стає для сина добрим чарівником, щоби тільки хлопчик не зрозумів, у якому страшному місці вони опинилися. І хоча кінець кінцем батько гине, внутрішня свобода, якої він навчив свого сина, стає для хлопця найціннішим спадком.

Обрати не обставини, а їх сприйняття: збираємо наплічник додому

«Чи все я дала місцю — місту, де перебуваю. І чи все взяла, що є тут для мене». Це фраза з допису Світлани Ройз, психологині, яка своїми текстами надихає багатьох від лютого цього року. Фраза належить подрузі Світлани та стосується питання, коли час повертатися додому. Це, звісно, особиста справа кожного й кожної з нас. Та можна принаймні подумати про те, що варто взяти із собою, повертаючись: навички, уроки війни, переможні стратегії, які ми засвоїли за цей час. А розбиті рожеві окуляри можна лишити, вони в наплічнику точно будуть зайвими.

Отже, напевно беремо з собою: відкриття, що спільнота — це те, що я будую з тими, хто поруч, а не певне «статичне місце», що нас визначає географічно. Ми будуємо спільноту в актуальному часі, реально й онлайн — а вона будує нас. Також не забуваємо вкласти розуміння, що речі цінні за потребою та якістю, а не за кількістю. Це точно знадобиться. І, звісно, вдячність і подарунки: відкриття, новий досвід, а також усвідомлення, що у світі є чимало речей, із якими ми здатні впоратися достатньо добре.

Так формується не лише «наплічник паломника», а й діяльна протиотрута від важкої хвороби воєнного часу: нарікання. Коли все не так і всі не ті. Їхати було зле, але й повертатися не краще. І так повторити 50 разів на різний манер. Укотре переосмислюю: ми не вибираємо обставин життя, але можемо вибрати свою реакцію на них. А водночас маємо право на «нормальну реакцію на ненормальні обставини», яку визначає наша людяність. Утім, ця реакція не може бути неконтрольованою, бо тоді зростає небезпека раптом закінчитися разом із війною.

Навіть ті, хто нікуди не виїжджав, зараз так чи інакше стикаються з поверненням до себе в

новій реальності: хтось — вийшовши на роботу, хтось — змінивши житло, хтось — переглянувши життєві плани. Кроку вперед до оновленої реальності замість людини ніхто не зробить. Можна лише допомогти зібрати наплічник і час від часу нагадувати, що шлях до себе — це насправді і є шлях додому. З тим, що я маю. Там, де я є. І з любов'ю, яку з усіх сил намагаюся вкладати у кожен свій — навіть якщо невдалий — малий чи великий крок.

ІРИНА МАКСИМЕНКО

26 ТРАВНЯ 2022